

Драган ВУЈОВИЋ

**Саопштење о раду Националне радионице ПУЛМАН за Црну Гору, одржане
23.11. 2002. у ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови**

23. новембра 2002. године у читаоници Градске библиотеке у Херцег-Новом, одржана је Национална радионица ПУЛМАН пројекта за Црну Гору са називом „Нове технологије у библиотекама”. Поред страних гостију, менаџера пројекта, Роба Дејвиса из Лондона и координатора за Словенију и балканске земље, Бреде Карун, радионици су присуствовали представници наших најзначајнијих народних библиотека, замјеник директора Централне народне библиотеке Црне Горе „Ђурђе Црнојевић”, предсједник Удружења библиотекара Црне Горе, директор Универзитетске библиотеке, као и представници архивске и музеолошке струке. Под помало незграпним радним називом овог међународног скупа, крије се у суштини веома занимљива идеја о професионалној сарадњи на пољу развијања услуга јавних установа Европе (а тиме и наших установа, хтјели ми то или не) у наступајућој дигиталној ери.

Шта је то ПУЛМАН?

Прије него што одговоримо на ово питање, морамо себи у овом моменту поставити још једно веома важно питање. Шта је то (за нас) Европа?

Без обзира на то шта бисмо ми или не бисмо жељели да Европа (за нас) буде, она јесте прије свега производ одређене реалне потребе и једне претходне, широко спроведене, а без икакве принуде прихваћене, политичке конвенције или ти друштвеног (договора) уговора о неопходности заједничког укупног живота (економског, политичког, културног) и сарадње на старом континенту. Политички, Европа постоји већ од момента успостављања својих политичких тијела - Европске заједнице и извршног органа те заједнице: Европске комисије. Политички, Европа већ доста успјешно и ефикасно и функционише, захваљујући заједничким и консензусом усвојеним политичким механизмима, а понешто од тог функционисања директно осјећамо и ми (Повеља). Економски такође, са мање или више успјешности или проблема. И за једну и за другу област Европа има своје релативно успјешне извршне органе и на том плану се ствари одвијају редовним путевима.

Културно (осим глобално), Европа не функционише или не чини то ефикасно и не једнако дјелотворно, и не са једнако слуша за све земље чланице, а још мање за придружене чланице или за земље кандидате за пријем. Другим

ријечима, за подручје културе, Европа нема, или још нема, развијену егzekутиву, поготово не ону врсту извршне моћи, која би задовољавала све најшире потребе европских земаља (потребе свих заинтересованих земаља, од којих би ауторових редова волио да и ову нашу макар ЗАИНТЕРЕСУЈЕ). И она, Европа, веома је свјесна овог свог недостатка. Због тога чини све да се тај недостатак макар премости, док не буде успостављена пуна европска дјелотворност и у овом сектору. Из излагања нашег госта из Лондона, Роберта Дејвиса, руководиоца ПУЛМАН пројекта, директно смо сазнали (а требало је бити у току и то сазнати и раније) да је Европска заједница за сектор културе издвојила преко шездесет милијарди еура, од чега читавих осамнаест милиона еура само за спровођење истраживачких пројеката у области друштвених дјелатности и побољшања услуга јавних установа културе. За овај новац, конкурише се на основу најширих међународних (европских) пројеката из области културе, у недостатку, како смо већ напоменули, европски развијене, повезане и ефикасне мреже јавних установа културе, које би имале своје редовне активности и биле редовно, на основу годишњих планова рада, и годишњих финансијских захтјева, финансиране од стране Европске комисије за ту своју активност.

Дакле, ПУЛМАН пројекат (Public Libraries Advanced Network of Excellence), врхунска мрежа стандарда за рад јавних библиотека, јесте један од горе описаних и на конкурс Комисије прихваћених пројеката за јавне, ми кажемо, НАРОДНЕ библиотеке. Он се својим програмом кандидовао код Европске комисије за већ постојећа средства која се воде за истраживачки пројекат ИСТ (Information Society Technologies - *tehnologije informacionog društva*) и добио дио од тих средстава предвиђених за проблематику увођења нових дигиталних технологија у јавне установе културе и унапређење рада јавних установа културе у новонасталим условима друштвене демократизације и технолошке дигитализације.

Шта је ПУЛМАН урадио и да ли је заслужио и оправдао повјерење и новац који му је од стране Европске заједнице додијелен, није нама да судимо. О томе свој суд доносе надлежни европски комесари, који су свакако ефикаснији и транспарентнији од наших политичких комесара. Међутим, координатор овог пројекта за Црну Гору, скупа са координаторима свих европских земаља, придружених и земаља кандидата за пријем, скупа са колегама из земаља бивше Југославије укључујући и колегиницу из Србије, мишљења је да је на плану дефинисања дневног реда за процес увођења дигитализације у јавне библиотеке, захваљујући управо ПУЛМАН пројекту, урађено много!

А ево шта.

Слиједећи политичку (опет) иницијативу са савјетовања у Лисабону 2000. године, када су европски лидери одредили да треба створити Е(електронску)-Европу, и направити интерактивну Интернет мрежу, ПУЛМАН је најприје скицирао распоред будућих активности на увођењу дигиталних технологија у традиционалне услуге европских јавних установа културе: народних библиотека, архива и музеја, водећи рачуна о специфичностима ових установа. Једна од основних акција јавних библиотека било је стварање лако приступачних јавних пунктова за слободан приступ Интернету (PIAP - Public Internet Access Points) у

својим просторијама и успостављање јавних мултимедијалних теле-центра у којима ће се нудити слободан приступ у циљу усавршавања и Е(електронског)-рада. Даље, после састанка Европског савјета у Барселони, марта 2002, председници влада 15 земаља чланица ЕУ поново су insistирали на спровођењу европског плана за успостављање друштва са слободним протоком информација (European Information Society Agenda). Акциони план Е-Европе 2005 детаљно је представљен на Европском савјету у Севљи, јуна мјесеца 2002, и он предвиђа да се чвршћи обриси интерактивне Е-Европе реализују до краја 2005. године.

ПУЛМАН је, значи, конкретна активност на реализацији генералне стратегије Европске заједнице да развије информациону политику на свим нивоима друштва првенствено у корист свих јавних институција, свих грађана и радника. Политичка идеја о европском заједништву путем конкретних програма и иницијатива добија на тај начин прилику да се реализује и на нивоу културе, и то најприје у сектору јавних услуга. Ради се о спровођењу у праксу идеје о Е(електронској)-Европи, Е-управи (вледи), Е-усавршавању, Е(електронском) перманентном учењу итд. Настављајући се на почетни политички импулс, кренула је, значи и конкретна акција дигиталног обисмењавања континента и имплементација нових информационих технологија и њихова употреба у одговарајућим секторима, од којих нас у првом реду занима сектор јавних (народних) библиотека. Библиотеке, са своје стране, добиле су задатак да промовишу почетне политичке идеје ове генералне европске стратегије и изналазе практична рјешења у свом домену. Прва од тих рјешења у напредној дигиталној ери јесу: омогућавање отвореног приступа ON LINE култури путем поменутих лако приступачних Интернет пунктова, слободан приступ књизи и извору информације, перманентном електронском учењу, процесима асоцијације, дигиталном усавршавању - те, на крају, као круна цијелокупног претходно апсолвираног процеса - могућност учешћа у електронском управљању Европом. Ако, за час, бацимо поглед на стање ствари у нашој земљи, и одмјеримо да ли је требало да се ангажујемо око ПУЛМАН пројекта, или није видјемо да прије тога код нас није много учињено у овој области ни званично ни незванично. За јавне установе културе од најшире важности, укључујући наравно и библиотеке, присутна свијест о потреби увођења нових технологија створила је додатно нелагодно осјећање од сазнања да код нас ни техничке претпоставке за увођење и употребу дигиталних технологија нису доведене на адекватан употребни ниво. Ми још увијек бијемо битку да обезбиједимо техничке и финансијске услове за примјену нове информативне технологије, а очекују нас крупни проблеми и на пољу осавремењавања знања и способности постојећих професионалних структура у свим областима и, опет, нарочито у области библиотечке дјелатности.

Но, за утјеху нам за сада може бити чињеница да ни многе развијеније (и са мање проблема) европске земље још немају усвојене националне стратегије, разрађене у складу са заједничким европским документима, којим би била установљена нова улога јавних библиотека у електронском окружењу.

ПУЛМАН пројекат, дакле може да служи, и неким земљама је и послужило, као замјена за ову врсту националних стратегија. Његов првенствени смисао је у томе да истакне јавне библиотеке и - што је још значајније, њихове локалне партнерске установе културе и њихове осниваче - као идеалне институције за

промовисање европске свести и сарадње. Ове организације (библиотеке, архиви, музеји) мораће, без сумње, да реорганизују своје услуге и своју институционалну основу за вријеме које долази.

Од како је кренуо са радом, маја мјесеца 2001, ПУЛМАН је већ измијенио општу климу за увођење нових сервиса јавних библиотека у Европи, дефинишући шта је специфично потребно да би се постигло ново дигитално окружење у библиотекама. То је:

- састављање и публиковање дигиталних смјерница (Digital Guidelines Manual), које покривају све аспекте нових услуга јавних библиотека у дигиталном добу,

- припремање конференција у циљу постизања консензуса за промовисање најшире сарадње на прикупљању информација за нову улогу јавних установа културе,

- постизање европске свијести о неопходности сарадње и дијалога на свим пољима, тако што би се идентификовале кључне националне личности, лобисти и посредници способни да организују међусекторска савјетовања националних јавних установа културе,

- организовање завршне политичке конференције у Португалу, почетком 2003, која ће бити усмјерена на доносноде политичких одлука, на стручна лица и на националне представнике јавних библиотека, архива и музеја,

- публиковање заједничког политичког манифеста или декларације, замишљеног тако да брже покрене фазе будуће сарадње и иновација на пољу бољег организовања јавних установа културе,

- промовисање међународне сарадње и ширење ПУЛМАН пројекта на остале дјелове свијета,

- организовање националних радионица (ово је била једна од таквих) са темама о иновативним праксама и промовисању Смјерница,

- (електронско) публиковање и ажурирање Регистра перманентног учења (усавршавања) (Distance Learning), како би се могао понудити модернији приступ висококвалитетном едукативном електронском материјалу оним људима из струке који раде у локалним установама културе.

Главна активност у овом моменту води се на превођењу и коментарисању Дигиталних смјерница чија је сврха да детаљно опишу све радње неопходне да би се приступило преласку са нових стратегија на нове врсте услуга које ће јавне библиотеке морати да узму на себе у новом добу.

Да би се стекао утисак о величини подухвата и начину трансформације старог система услуга, навешћемо понаособ на шта се Смјернице односе:

Први дво: смјернице социјалне политике

- Друштвена укљученост
- Учешће грађана у новим видовима самоуправе
- Приступ и услуге за особе са посебним тјелесним и чулним потребама
- Услуге јавних библиотека за дјецу и школе
- Услуге јавних библиотека на стимулисању образовања одраслих
- Подршка предузетништву и привреди
- Приступ различитим културним садржајима
- Приступ музици и некњижној грађи

Други дан: Смјернице за управљање

- Евалуација рада и средстава вредновања
- Финансирање и финансијске могућности
- Сарадња и партнерство
- Јавни интерес у приступу материјалима заштићеним ауторским правима
- Третирање правних питања у техничком окружењу

Трећи дан: Техничке смјернице

- Дигитализација
- Развој интегрисаних библиотечких система
- Достављање мултимедијалних дигиталних услуга
- Канали испоруке
- Опис, проналажење и претраживање извора информација
- Услуге по мјери читалаца и интеракција и партиципација грађана
- Техничка рјешења за питања вишејезичности.

До времена колико му је још остало, до маја 2003. године ПУЛМАН би требало да постави опште смјернице за рад нове генерације локалних јавних установа културе, дајући на тај начин врло важан допринос општем стремљењу Е-Европи, постављајући на европску сцену један нови тип јавне библиотеке: виртуалне или дигиталне библиотеке.

Од момента првог контакта наше Градске библиотеке и читаонице Херцег-Нови са идејом о ПУЛМАН пројекту, која нам је прослијеђена септембра мјесеца 2001. године од стране тадашњег предједника Удружења библиотекара Црне Горе, госпође Босилке Цицмил, до прве реакције на предлог да ми будемо установа која ће представљати Црну Гору у овом међународном пројекту, прошло је поприлично времена и перипетија. Но, овом приликом да скратимо, Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови обезбиједила је неопходне услове и радну снагу, ипак смо постали стални члан ПУЛМАН ХТ, програма проширеног на земље југоисточне Европе. Тиме нам се пружила могућност да накнадно узмемо учешћа у претходно поменутих акцијама оригиналног програма, од којих овом приликом истичемо позив на студијске боравке за 3-4 представника народних библиотека Црне Горе у европским библиотечким центрима, који служе као парадигма модерног библиотекарства. До завршетка финансијског периода Европске комисије за ПУЛМАН пројекат, до маја 2003, када се очекује да ће се наћи начин да се он настави, аутору овог приказа и координатору пројекта за Црну Гору остала је обавеза да извештава о резултатима промоције Смјерница на националном нивоу, да посредује у проналажењу најеминентнијег представника наше политичке елите за завршну конференцију у Португалу на прољеће 2003. и да буде од помоћи при одражавању започетих међународних контаката националних библиотечких установа и асоцијација Црне Горе са одговарајућим установама и асоцијацијама Европе. За даље упознавање са текућим иницијативама Европске заједнице које се тичу сектора библиотечке дјелатности, препоручујем следеће Интернет адресе:

www.pulmanweb.org

www.europa.eu.int/information_society/eeurope/text_en.htm

www.cordis.lu/ist/ka3/digcult/home.html